

Rostlinná virologie

VI. Jaxe viry vyvíjejí

Mgr. Ondřej Lenz, PhD.

(Biologické centrum AV ČR, Ústav molekulární biologie rostlin)

lenz@umbr.cas.cz

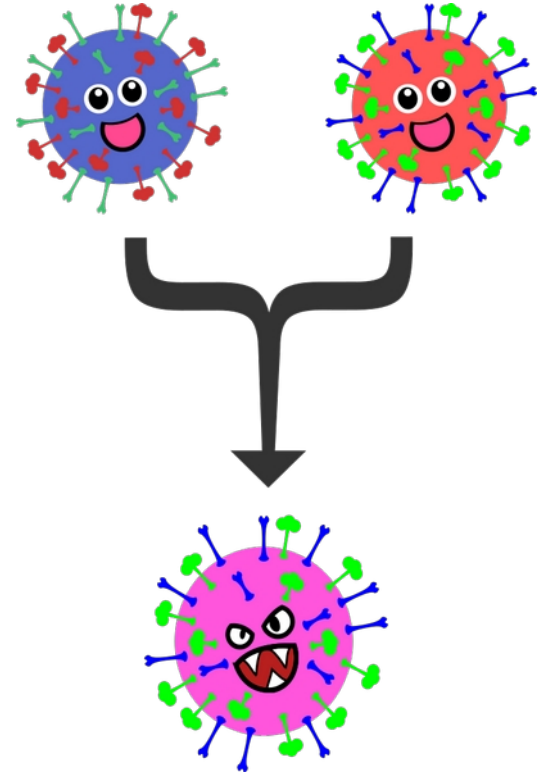
VI. Jaxe viry vyvíjejí

Evolve a původ (nejen) rostlinných virů (+ krátké srovnání s živočišnými viry)

- **Motory virové evoluce**
 - mutace, rekombinace, reassortment
- **Jak viry ovlivňují svět**
 - jak vznikají nové viry
 - zloději a pašeráci
 - endogenní viry
 - viry v lidském genomu

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Motory virové evoluce

PŘEHLED

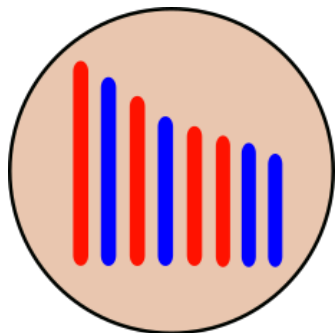
Hlavní příčiny změn virových genomů:

- Mutace
- Rekombinace
- Reassortment

Změny jednotlivých písmenek

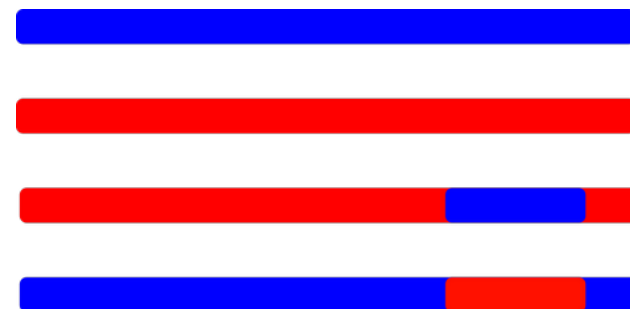

Výměny jednotlivých segmentů

U virů s genomem ve více segmentech (viz přednáška I.)

Výměny větších bloků

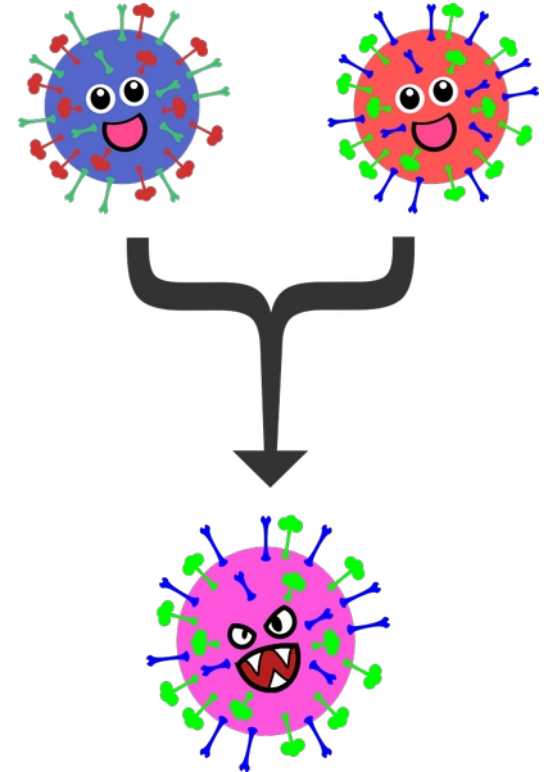

VI. Jaxe viry vyvíjejí

- Motory virové evoluce
 - mutace, rekombinace, reassortment
- **Jak viry ovlivňují svět**
 - jak vznikají pandemie
 - zloději a pašeráci
 - endogenní viry

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Motory virové evoluce

Mutace

- záměny (substituce)
- indel (inserce / delece)

vliv nejen v genech,
ale i v řídicích
oblastech!

záměna:

záměna:

delece:

ATGTTAGAAGTTACTACTGATTGT

ATGTTAGTAGTTACTACTGATTGT

ATGTTATAAGTTACTACTGATTGT

ATGTTGAAGTTACTACTGATTGT

- chybou polymerázy při kopírování genomu viru
- častější u RNA virů (virová RdRP: 10^{-4} mutací DdDP: 10^{-6} mutací) =>

a) **RNA-viry kratší genomy** než DNA viry

b) **RNA-viry více proměnlivé**

RNA viry se mění rychleji

Motory virové evoluce

Mutace a proteiny

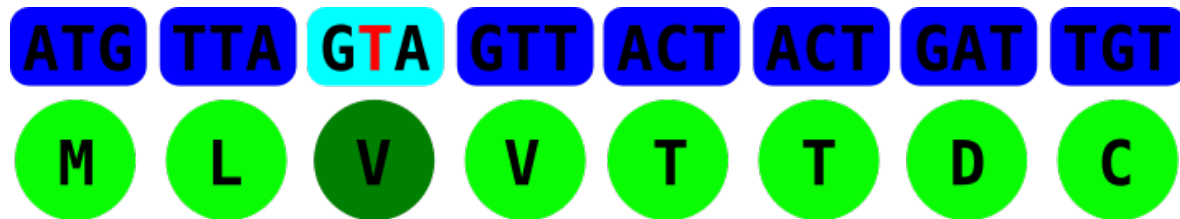
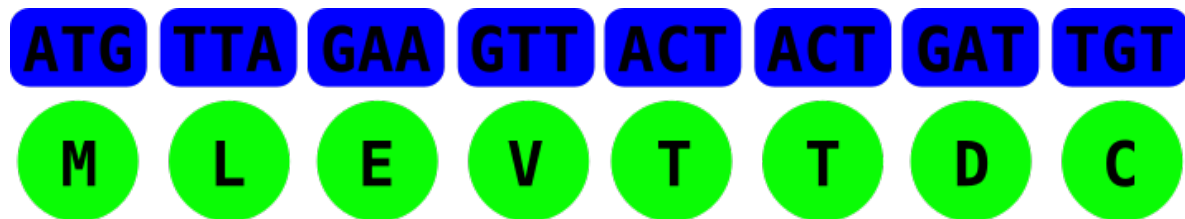
Mutace

ATGTTAGAAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTAGTAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTATAAGTTACTACTGATTGT

delece: ATGTTGAAGTTACTACTGATTGT

trochu jiná
konformace
proteinu!

Motory virové evoluce

Mutace a proteiny

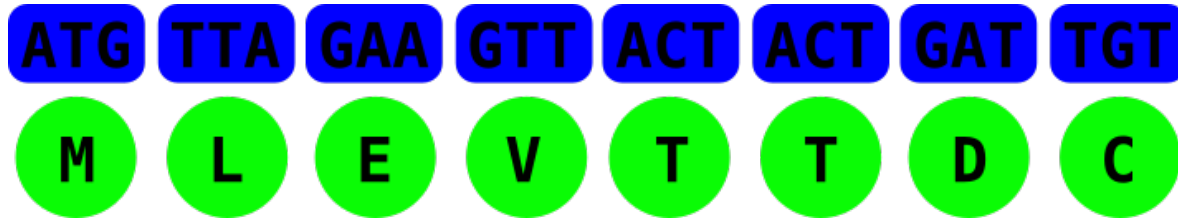
Mutace

ATGTTAGAAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTAGTAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTATAAGTTACTACTGATTGT

delece: ATGTTGAAGTTACTACTGATTGT

Motory virové evoluce

Mutace a proteiny

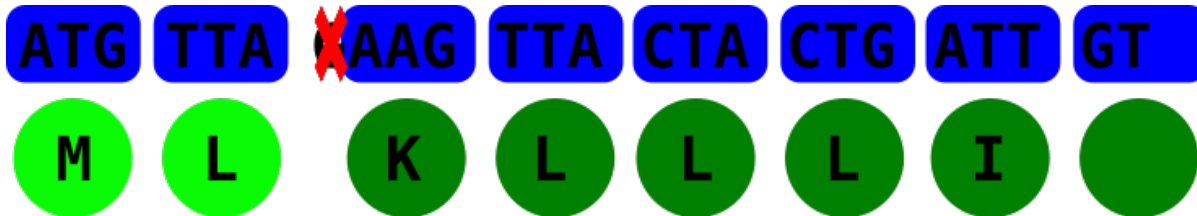
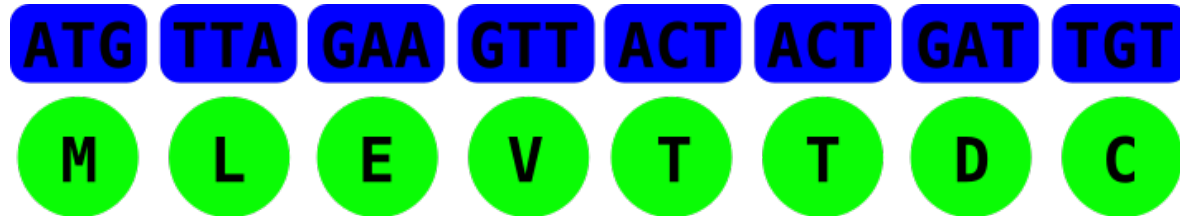
Mutace

ATGTTAGAAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTAGTAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTATAAGTTACTACTGATTGT

delece: ATGTTGAAGTTACTACTGATTGT

Motory virové evoluce

Mutace a proteiny

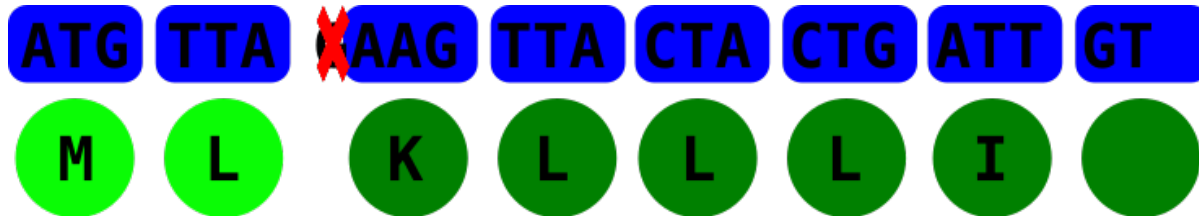
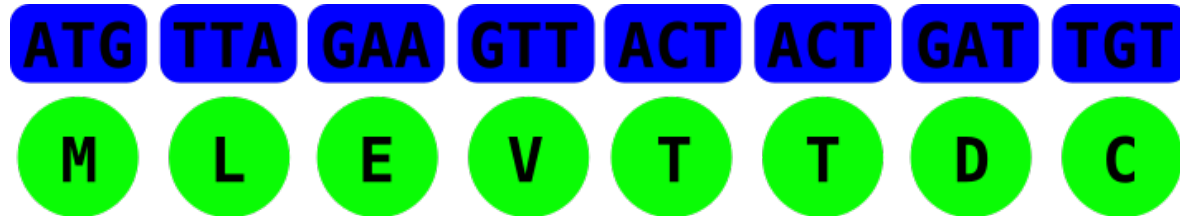
Mutace

ATGTTAGAAGTTACTACTGATTGT

záměna: ATGTTAGTAGTTACTACTGATTGT

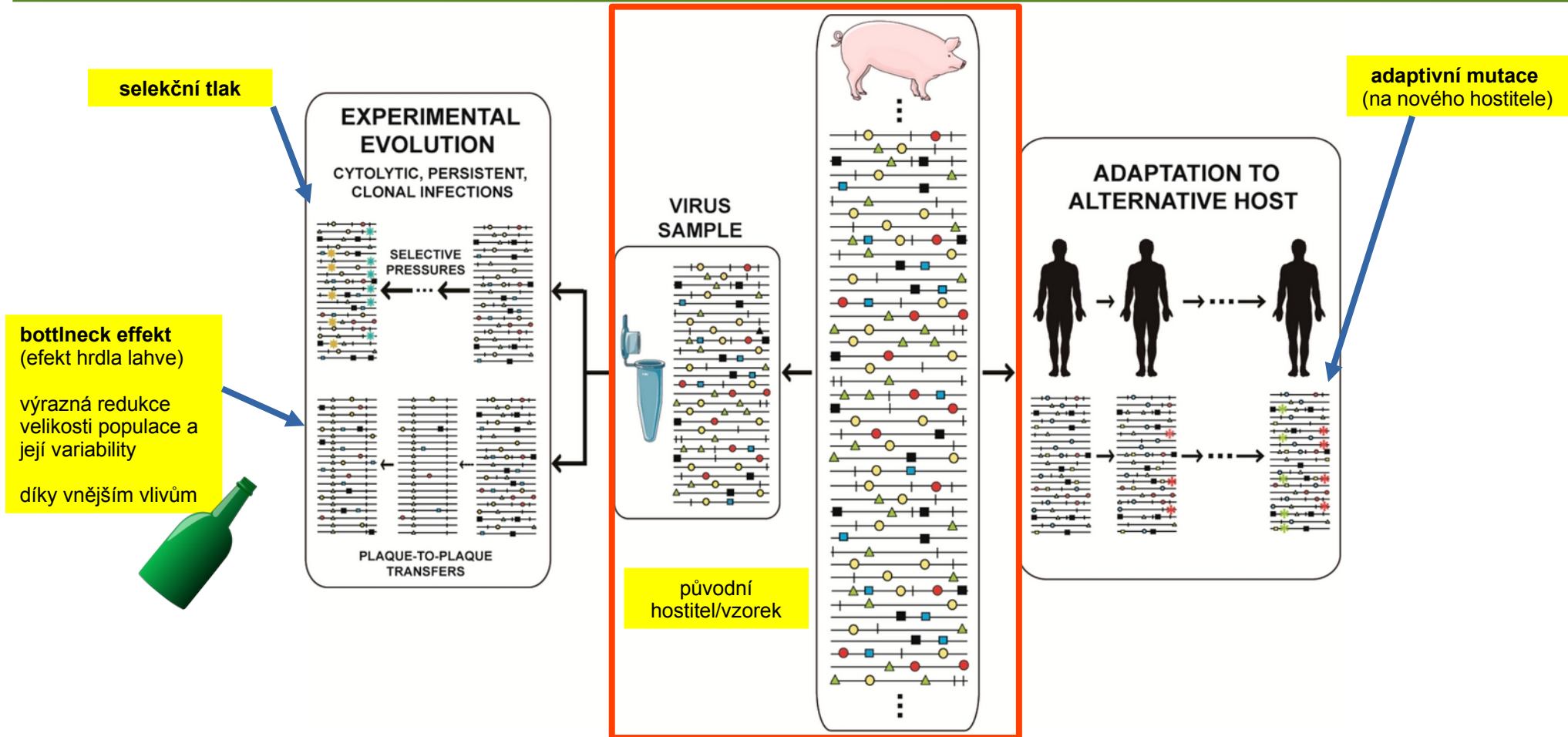
záměna: ATGTTATAAGTTACTACTGATTGT

delece: ATGTTGAAGTTACTACTGATTGT

Motory virové evoluce

Mutace obecně

VI. Jaxe viry vyvíjejí

- Motory virové evoluce

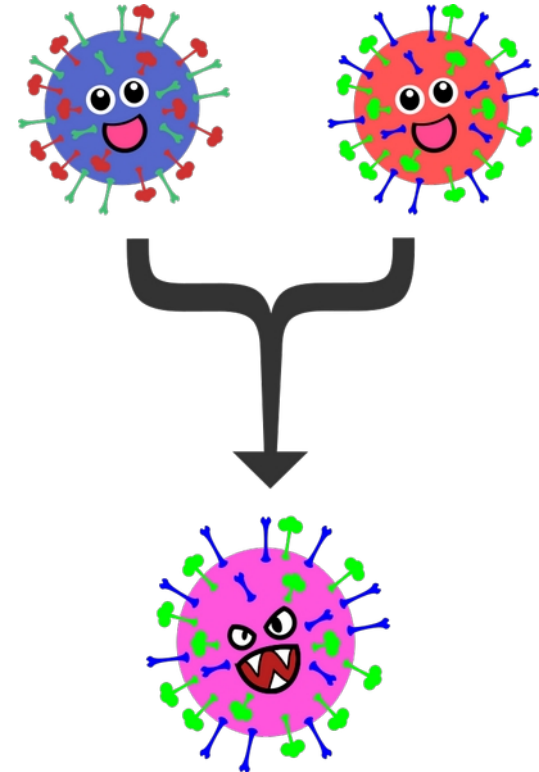
- mutace, **rekombinace**, reassortment

- **Jak viry ovlivňují svět**

- jak vznikají nové viry
- zloději a pašeráci
- endogenní viry
- viry v lidském genomu

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Motory virové evoluce

Rekombinace

Při současné infekci jedné buňky více viry

virus A

virus B

vzájemná rekombinace nebo
“template switching” (polymeráza)

rekomb. virus A

rekomb. virus B

Může vzniknout / zachovat se klidně i jen jeden rekombinant....

Motory virové evoluce

Rekombinace

Luteovirus

Enamovirus

Rekombinace

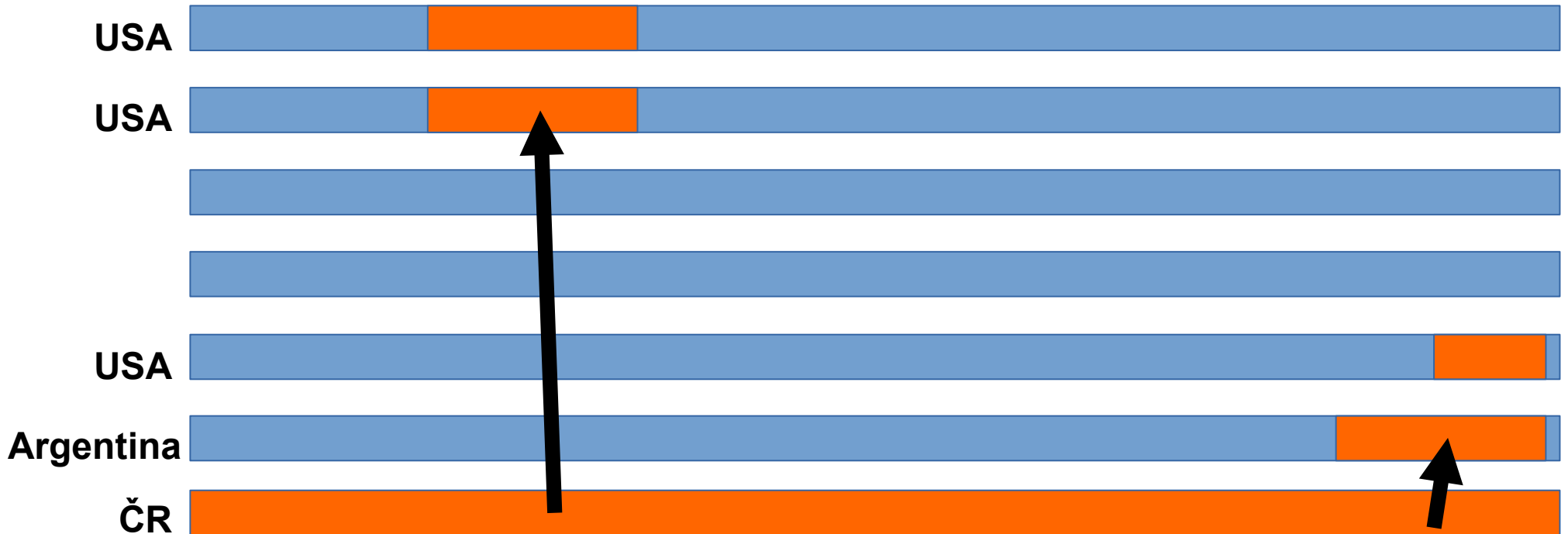

Luteovirus - RCaV

Motory virové evoluce

Rekombinace

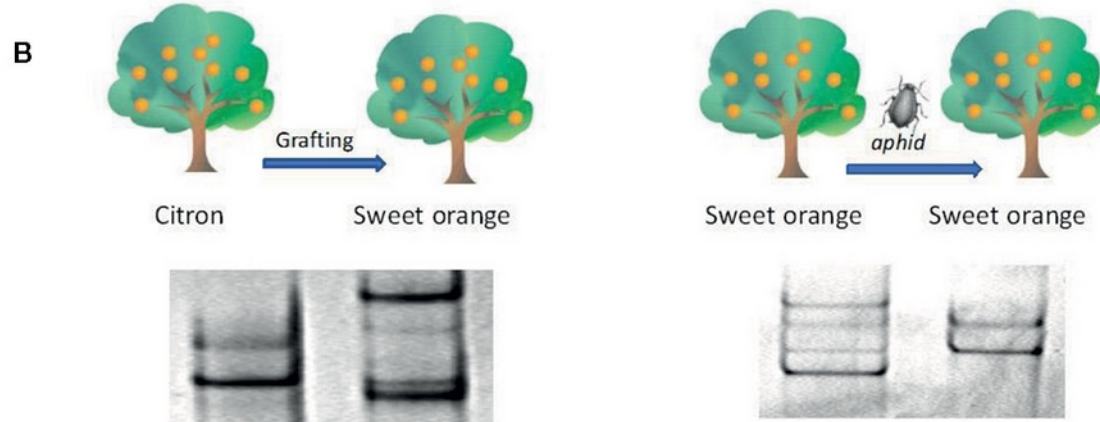
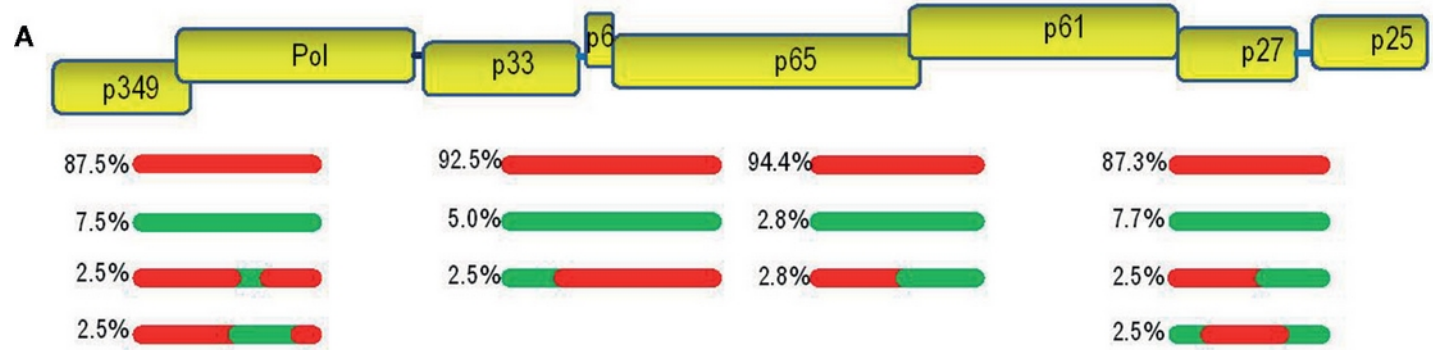

Motory virové evoluce

Rekombinace

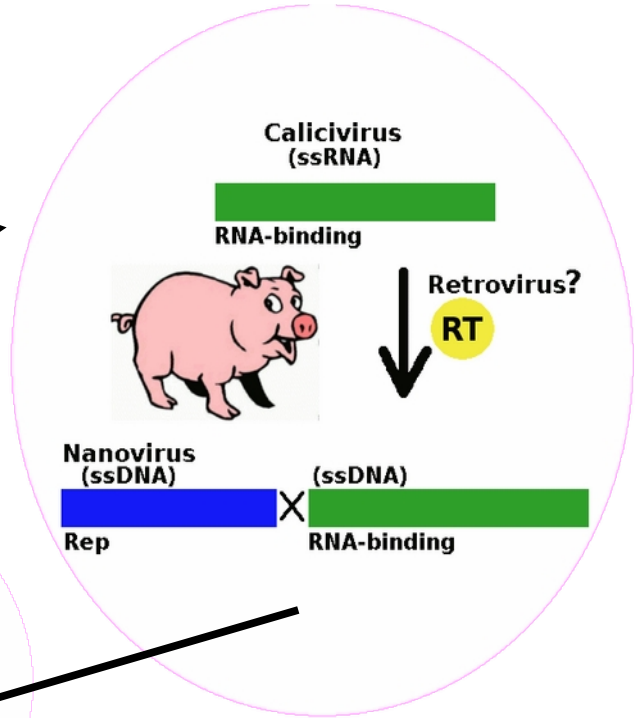
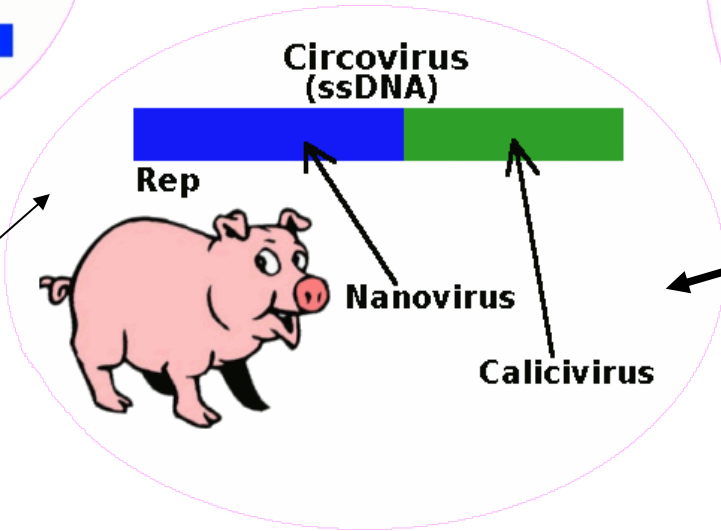
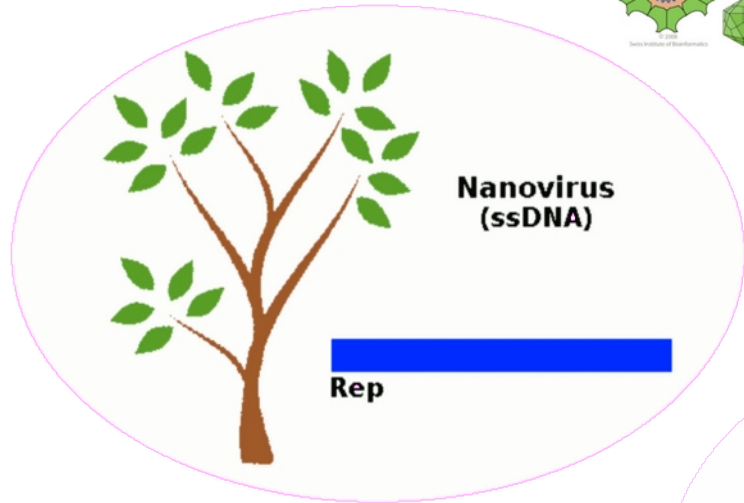
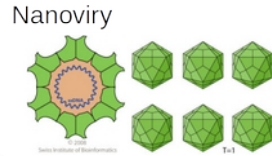
citrus tristeza virus
(+)ssRNA

- mapa rekombinací
- změna variability po změně hostitele (roubováním) a po přenosu mšic

Motory virové evoluce

Rekombinace

Circovirus – nový druh viru vzniklý rekombinací

VI. Jaxe viry vyvíjejí

- Motory virové evoluce

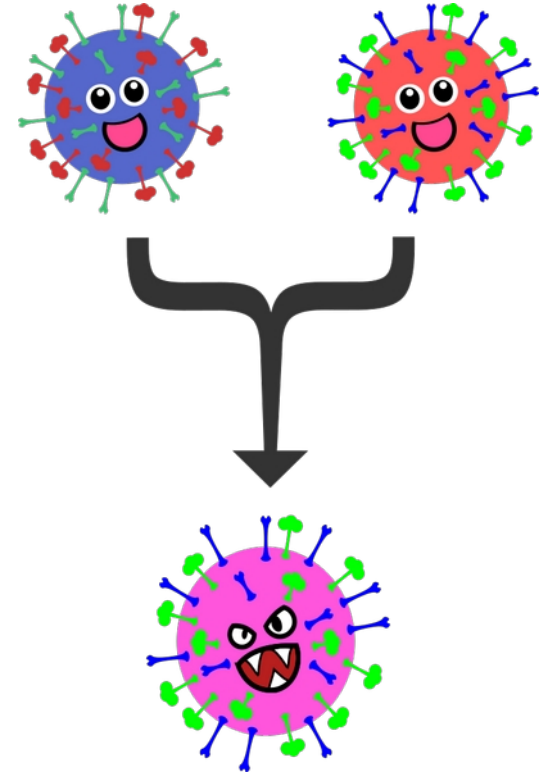
- mutace, rekombinace, reassortment

- **Jak viry ovlivňují svět**

- jak vznikají nové viry
- zloději a pašeráci
- endogenní viry
- viry v lidském genomu

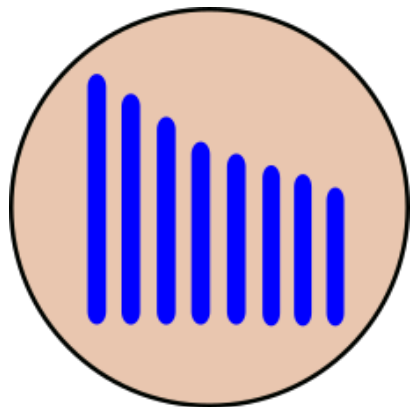
+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Motory virové evoluce

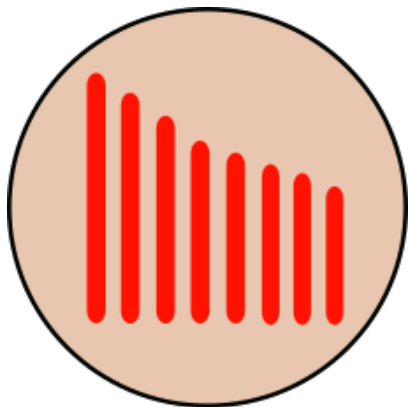
Reassortment (“přeuspořádání”)

při infekci jedné buňky dvěma různými viry

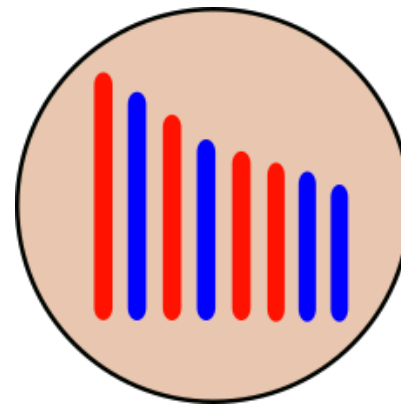

chřipka 1

+

chřipka 2

jedna z možných variant

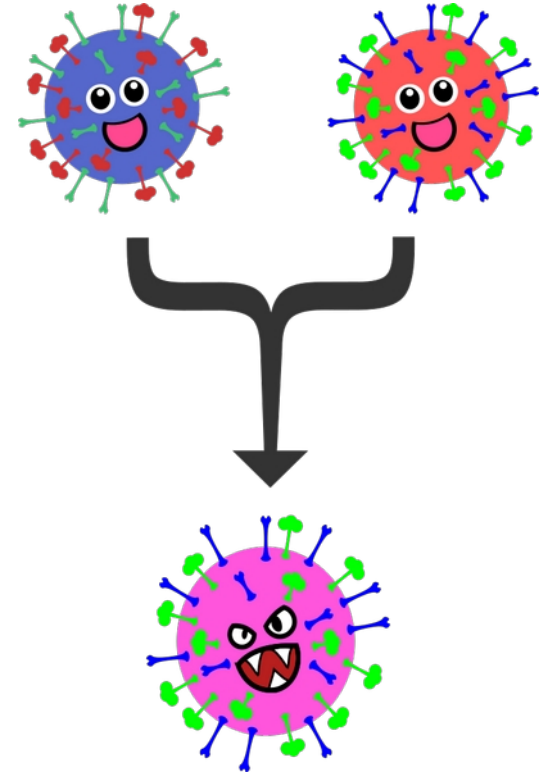
- viry s takto “nakombinovaným” genomem se většinou množí hůře než jejich “rodiče” (menší fitness)
- nejen chřipka, ale také další viry se segmentovaným genomem (např. Harviry, Nanoviry, Geminiviry, ... - viz přednášky I. a II.)

VI. Jaxe viry vyvíjejí

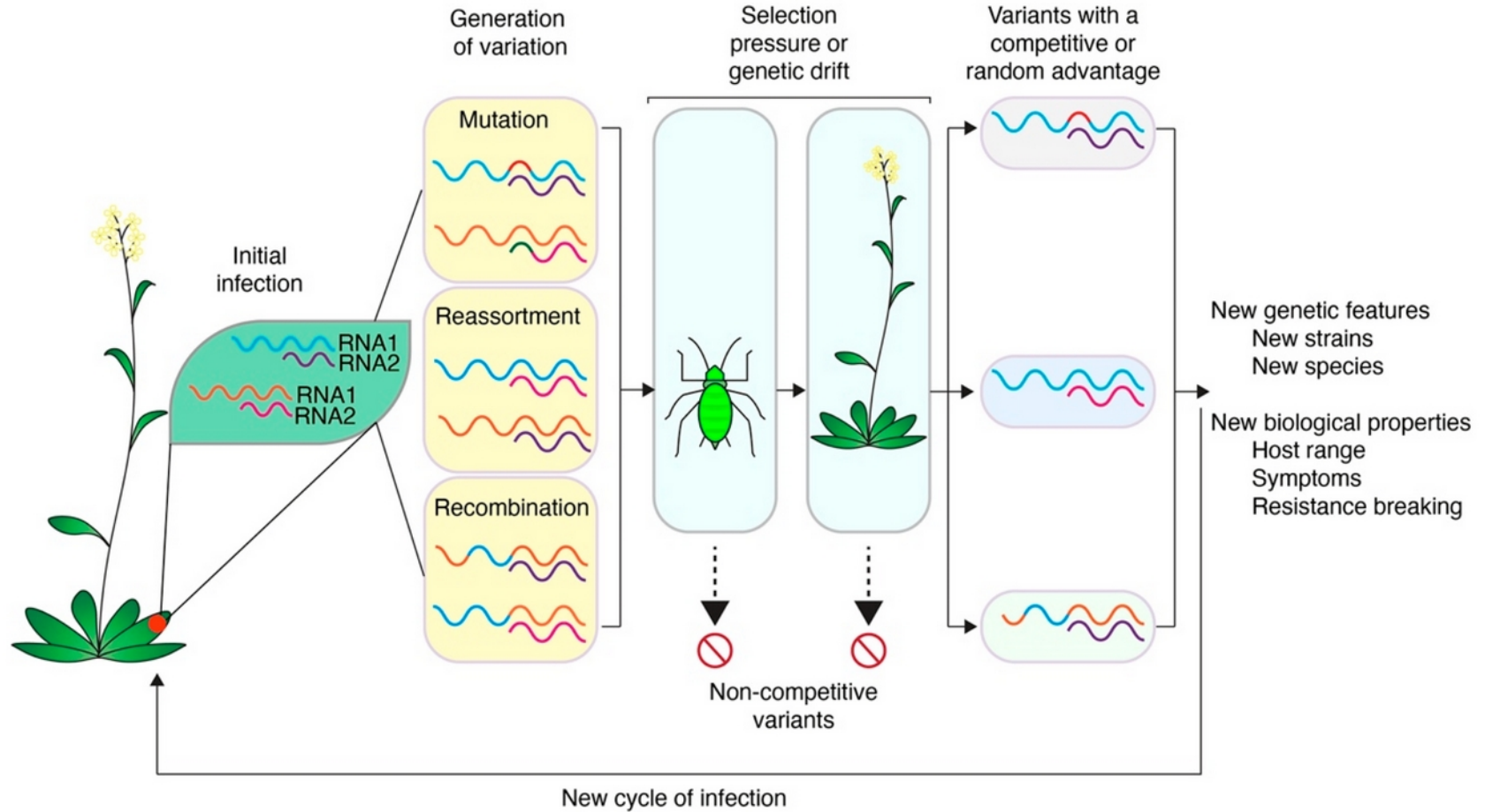
- **Motory virové evoluce**
 - mutace, rekombinace, reassortment
- **Jak viry ovlivňují svět**
 - jak vznikají nové viry
 - zloději a pašeráci
 - endogenní viry
 - viry v lidském genomu

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Jak vznikají nové viry

VI. Jaxe viry vyvíjejí

- **Motory virové evoluce**

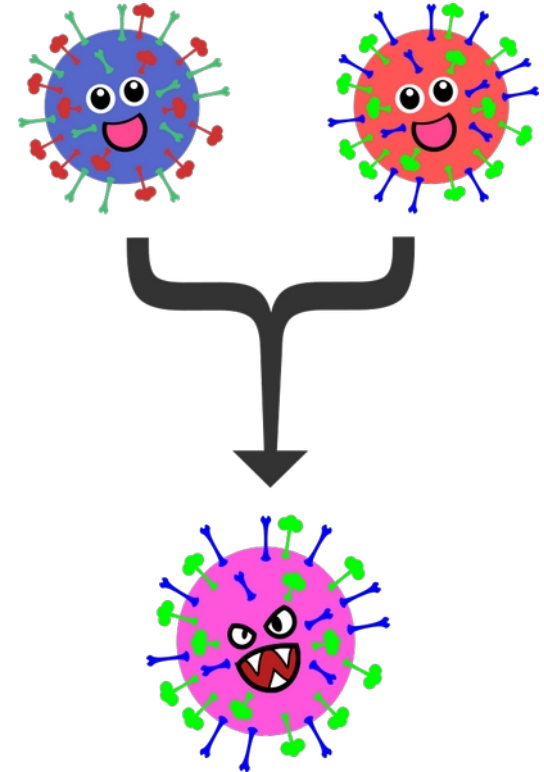
- mutace, rekombinace, reassortment

- **Jak viry ovlivňují svět**

- jak vznikají nové viry
- **zloději a pašeráci**
- endogenní viry
- jak vznikly viry

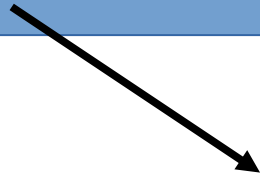
+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Viry - zloději a pašeráci

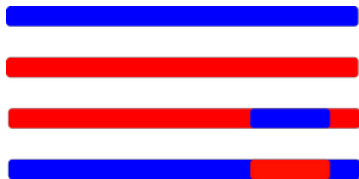
- “vyměňují” a kradou geny nejen mezi sebou (viz **rekombinace**, **reassortment**)
- kradou a pašují **také buněčné geny**
- pašují virové geny do buněk (viz **endogenní viry**)

- a) **rekombinace** s DNA hostitele
- b) **integrace** a nepřesné vyštěpení

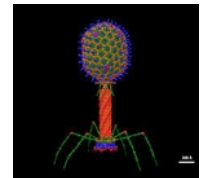
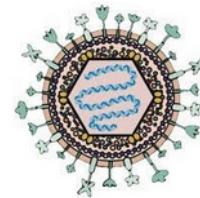
retroviry a řada dalších virů

k získání genu se
nemusí integrovat!

DNA i RNA

herpesviry, bakteriofágy

Viry - zloději a pašeráci

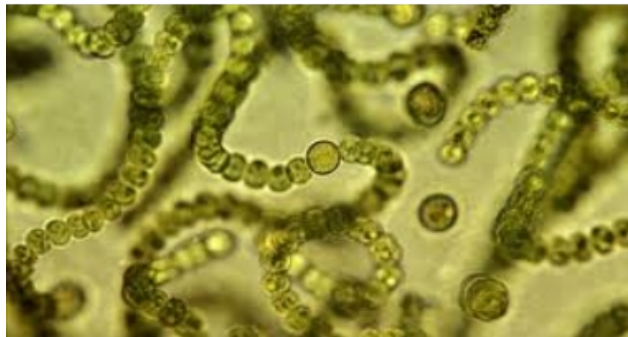

Bakterie: geny pro výrobu jedovatých látek.

shiga-toxiny *E.coli*
některé toxiny *Vibrio cholerae*
některé toxiny *Clostridium botulinum*

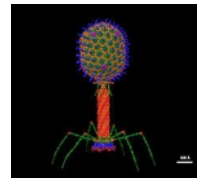
Dočasně – jen po dobu infekce!

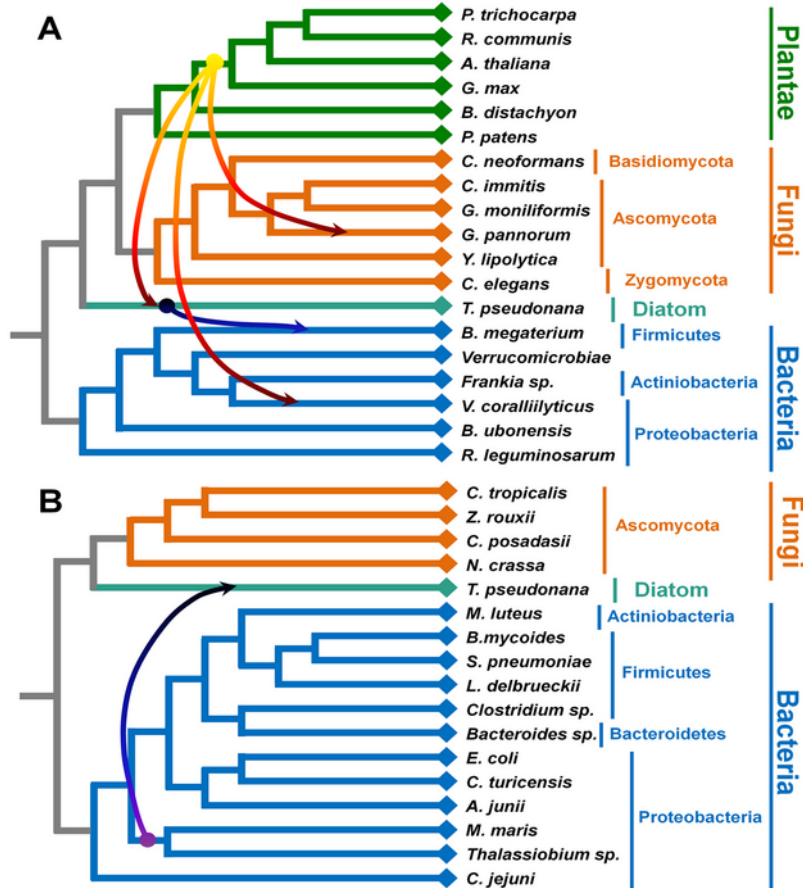
Sinice: geny fotosystému II

5% světové
produkce O₂

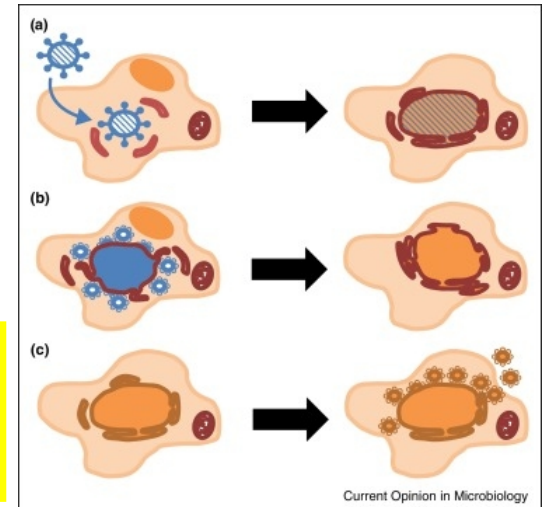
Viry - zloději a pašeráci

Řada virů pašuje geny i mezi jednotlivými hostiteli

- spolu s bakteriemi
- někdy částečně i samotní hostitelé (např. parazitické rostliny)
- viry => podíl na evoluci všeho živého

Podíl i na vzniku eukaryotického jádra..?!

Viry - zloději a pašeráci

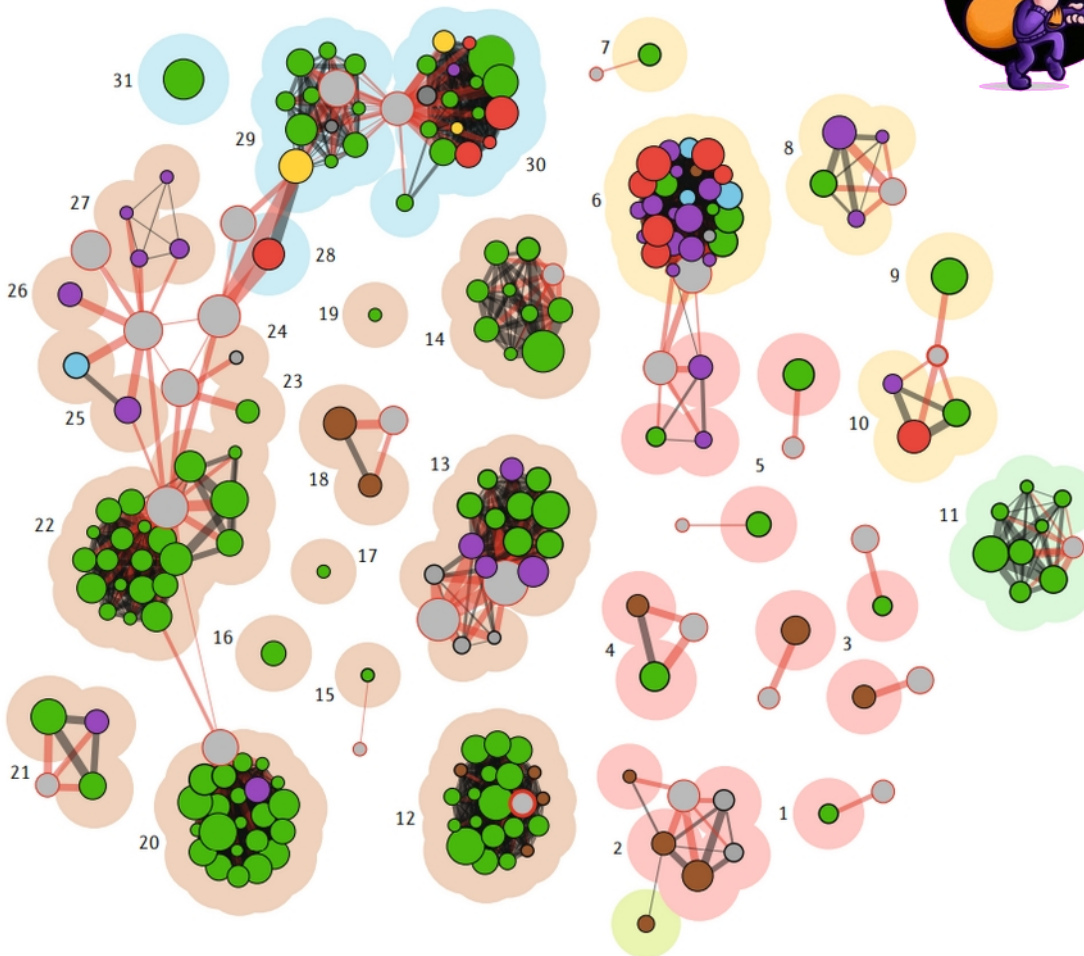
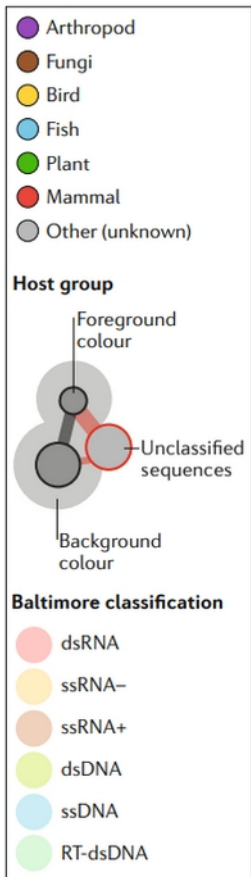

“Sdílené” geny mezi rostlinnými a dalšími viry

- často houbové, hmyzí
- také ostatní hostitelé!

Viral families and genera

1 Amalgaviridae	Crustavirus	13 Dicistroviridae
2 Quadriviridae	Wastrovirus	Iflaviridae
Botybirnavirus	7 Aspiviridae	Marnaviridae
3 Partitiviridae	8 Phenuviridae	Secoviridae
4 Endornaviridae	9 Tospoviridae	Bacillarnavirus
5 Reoviridae	10 Fimoviridae	Labyrnavirus
6 Bornaviridae	Peribunyaviridae	14 Potyviridae
Mymonaviridae	11 Caulimoviridae	15 Papanivirus
Nyamiviridae	12 Alphaflaviviridae	16 Benyviridae
Rhabdoviridae	Betaflaviviridae	17 Aumavirus
Anphevirus	Gammaflaviviridae	18 Narnaviridae
Arlivirus	Deltaflaviviridae	19 Virtovirus
Chengtivirus		
20 Bromoviridae	25 Nodaviridae	
Closteroviridae	26 Sinaivirus	
Virgaviridae	27 Alphanodaviridae	
Blunervirus	Carmotetraviridae	
Cilevirus	Permutotetraviridae	
Higrevirus	28 Cyclovirus	
Ilaeovirus	29 Alphasatellitidae	
21 Tymoviridae	Circovirus	
22 Luteoviridae	Nanoviridae	
Solemoviridae	30 Geminiviridae	
Tombusviridae	Genomoviridae	
23 Ourmiavirus	31 Tolecusatellitidae	
24 Alvernaviridae		

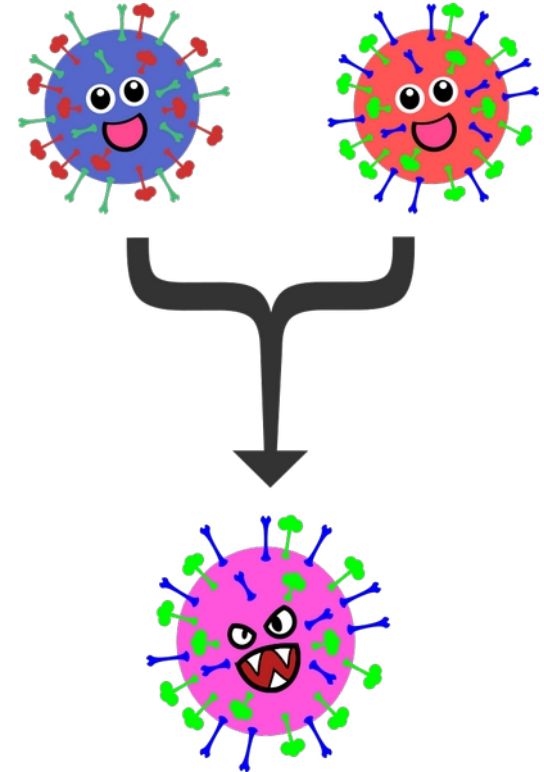

VI. Jaxe viry vyvíjejí

- **Motory virové evoluce**
 - mutace, rekombinace, reassortment
- **Jak viry ovlivňují svět**
 - jak vznikají nové viry
 - zloději a pašeráci
 - **endogenní viry**
 - jak vznikly viry

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

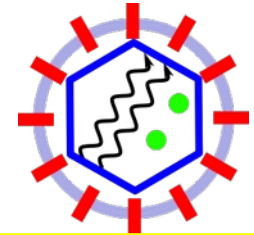

Endogenní viry

obecný
přehled

Endogenní viry:

- a) retroviry (RT + IN)
- b) pararetroviry (pouze RT)
- c) Herpesviry
- d) další viry

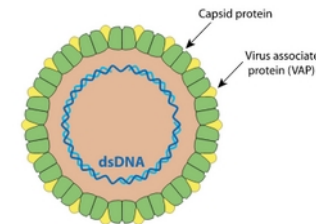
viry příbuzné HIV

další DNA i
RNA viry

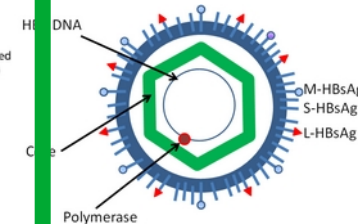
- rostlinné
- živočišné

viry příbuzné
virům oparu

caulimoviry

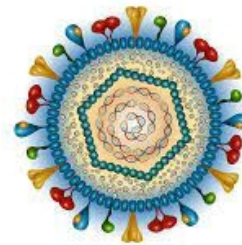

HBV

- rostlinné caulimoviry
- živočišné viry příbuzné HBV

- retroviry = potřebují integraci
- ostatní = nepotřebují, integrace příležitostná

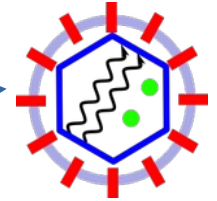

Herpes Simplex Virus

Endogenní viry

Retroviry

- integrace HIV ale většinou v imunitních buňkách
=> **nepřenáší se do další generace**

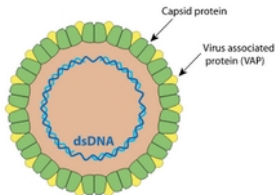

HIV a spol.

Pararetroviry

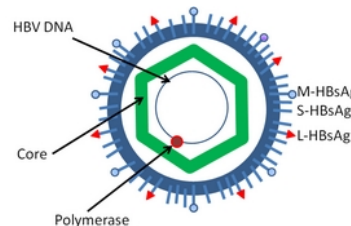
nemají integrázu, integrace patrně mechanizmy rekombinace a buněčné DNA-reparace

Caulimoviry

- rostlinné viry
- neintegrováné = mini-chromozómy v jádře (s histony)
- 35S promotor **CaMV**
Cauliflower mosaic virus

Hepadnaviry

- integrace **HBV** většinou v jaterních buňkách => **nepřenáší se na další generace.**

Ptačí “HBV” a hadí “HBV” ale ano!

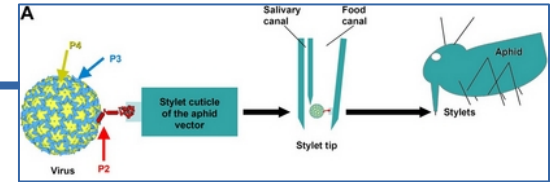
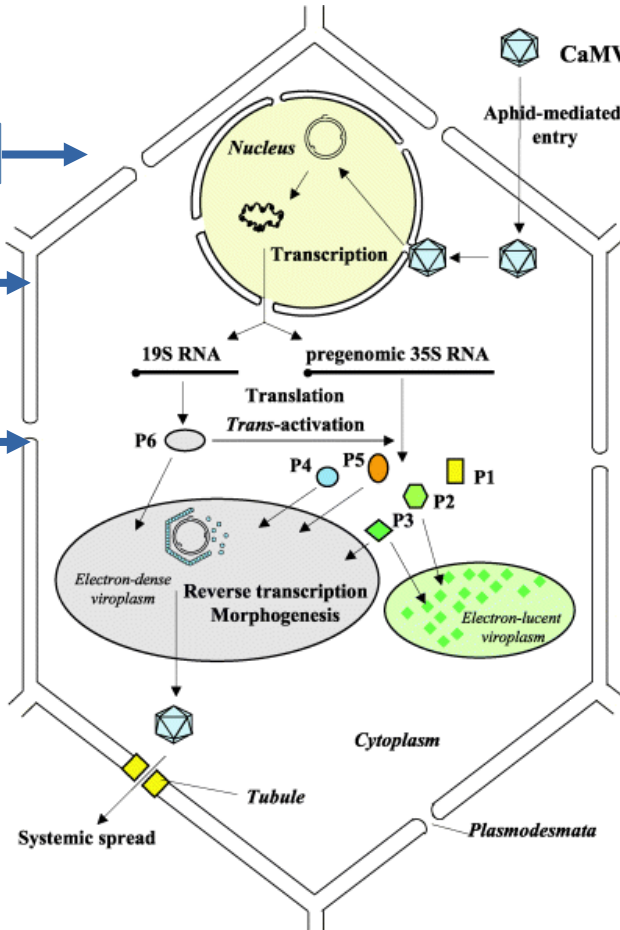
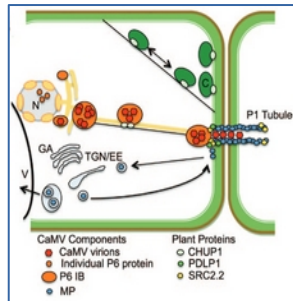
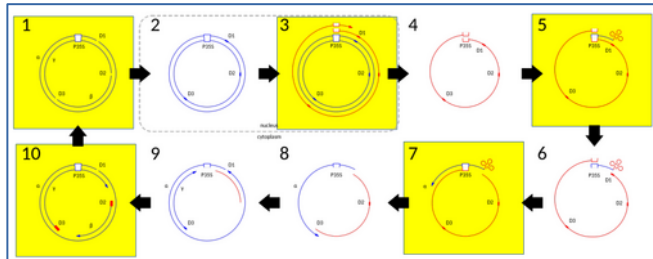
- neintegrováný **HBV** = perzistentní chronická infekce
- integrováný **HBV** = transformující infekce

Endogenní viry - CaMV

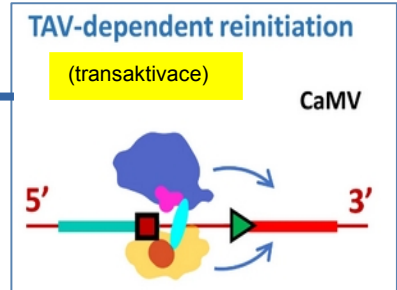
shrnutí

Životní cyklus (přehled)

minichromozómy v jádře

nukleární lokalizační signál CP

Genom CaMV se replikuje v jádře

Další endogenní viry

příklady

CP vyráběn

gen pro kapsidový protein (CP) viru PVY v genomech vinné révy a tabáku

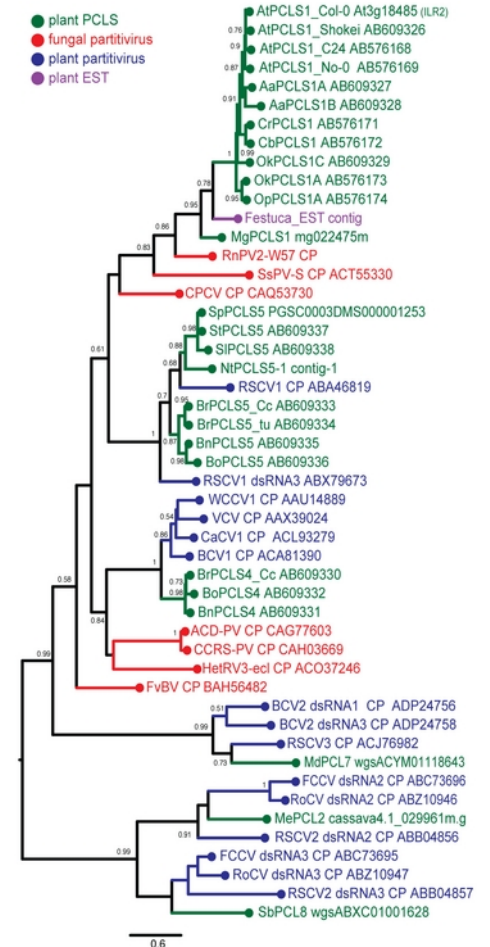
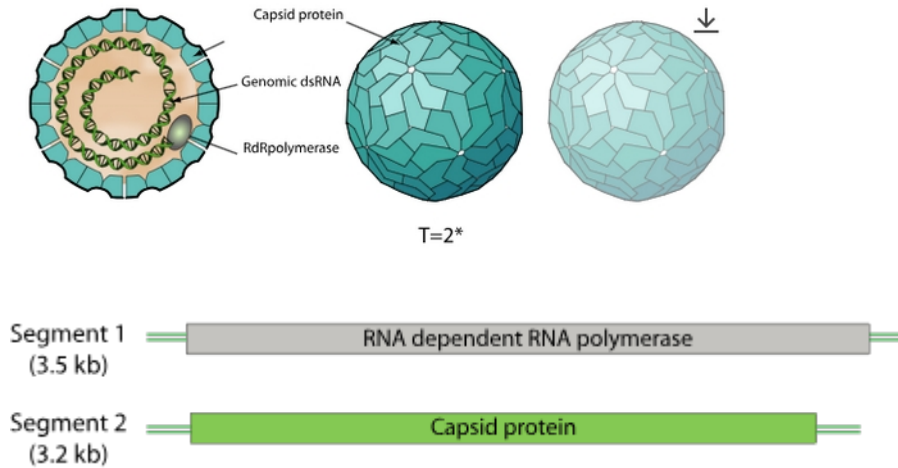
Potato virus Y (PVY)

Další endogenní viry

příklady

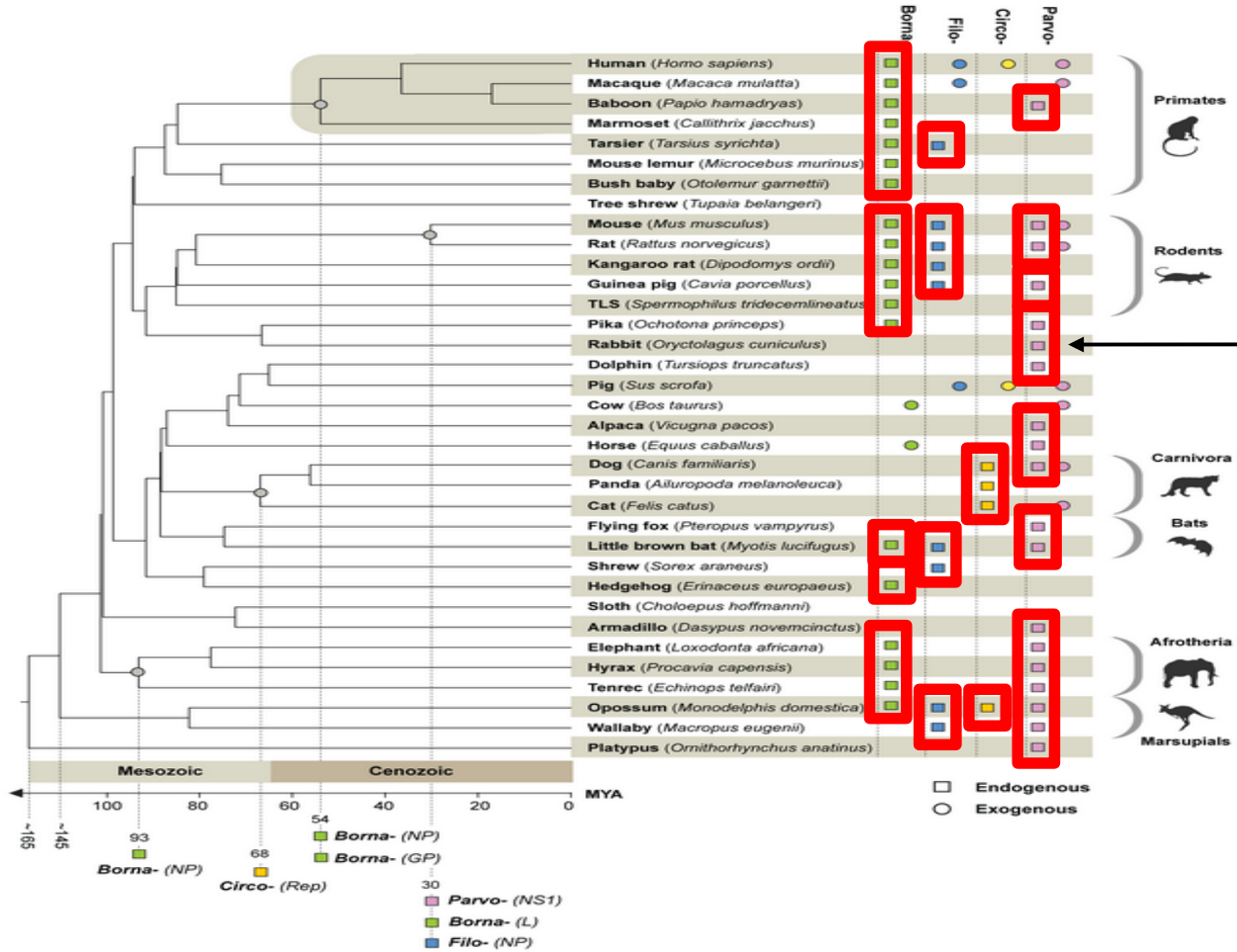
Partitivirus-like sekvence:

- rostlinné partitiviry
- houbové partitiviry
- rostlinné genomy

Endogenní viry

ODBOČKA č. 1

Endogenní viry najdeme u všech organizmů..!

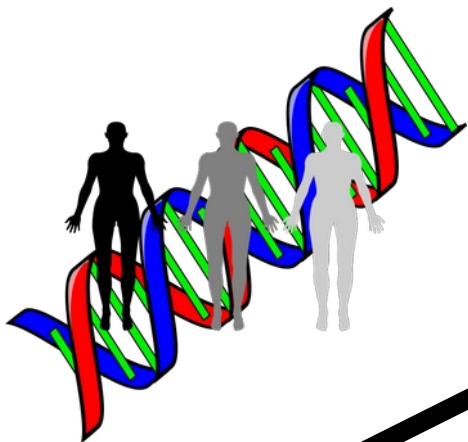
Endogenní viry (non-retro!)

DNA i RNA viry

Endogenní viry

ODBOČKA č. 2

Viry v lidském genomu

2 metry DNA v lidské buňce
(1 m od každého rodiče)

skákající sobecké kousky DNA (transpozony, retrotranspozony) ~ 42%

(retro)viry ~ 8%

kódující kousky genů 1.5 %

genový "odpad" 26-27 %
(introny)

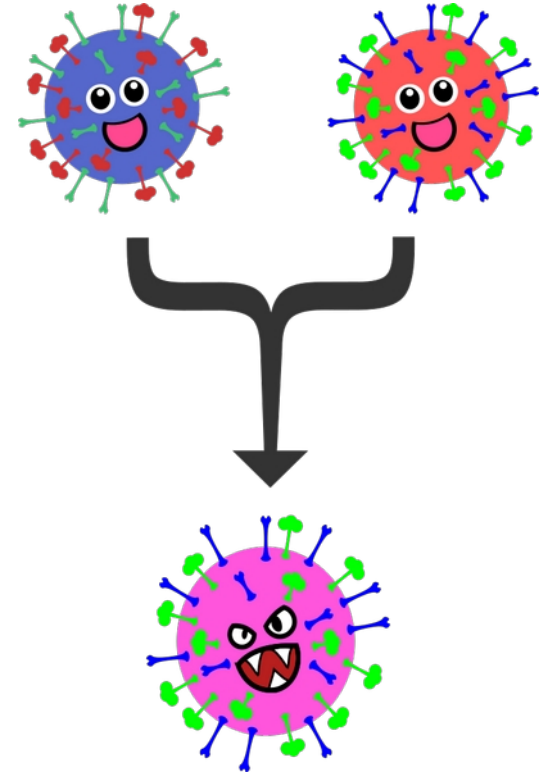
V lidském těle je asi 3 bilióny buněk s jádrem (a DNA), dalších cca 27 miliónů tvoří bezjaderné buňky (červené krvinky, krevní destičky, ...) - DNA z 1 člověka by sahala od Slunce až za Pluto.

VI. Jaxe viry vyvíjejí

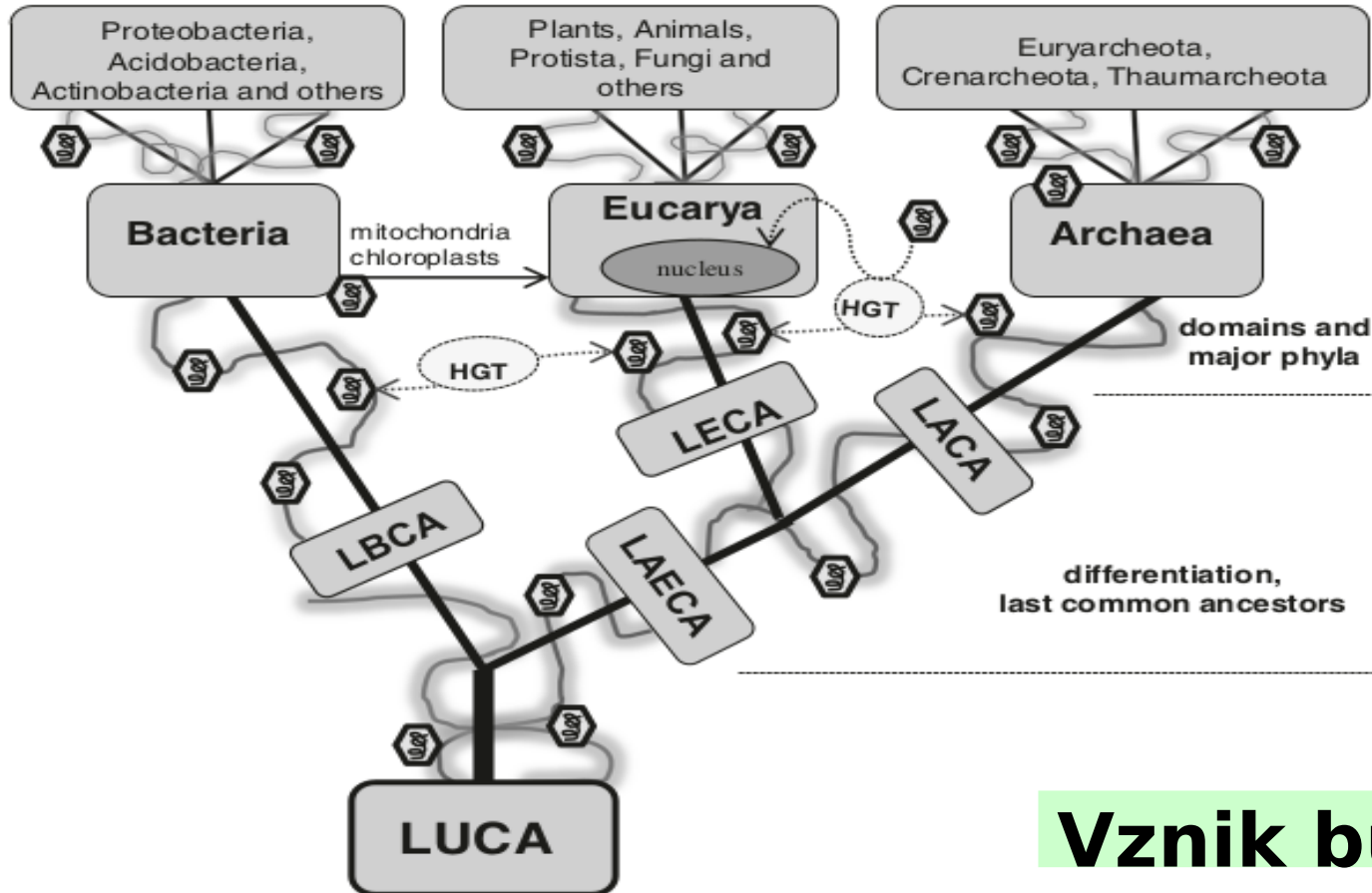
- **Motory virové evoluce**
 - mutace, rekombinace, reassortment
- **Jak viry ovlivňují svět**
 - jak vznikají nové viry
 - zloději a pašeráci
 - endogenní viry
 - **jak vznikly viry**

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

Jak viry vznikly?

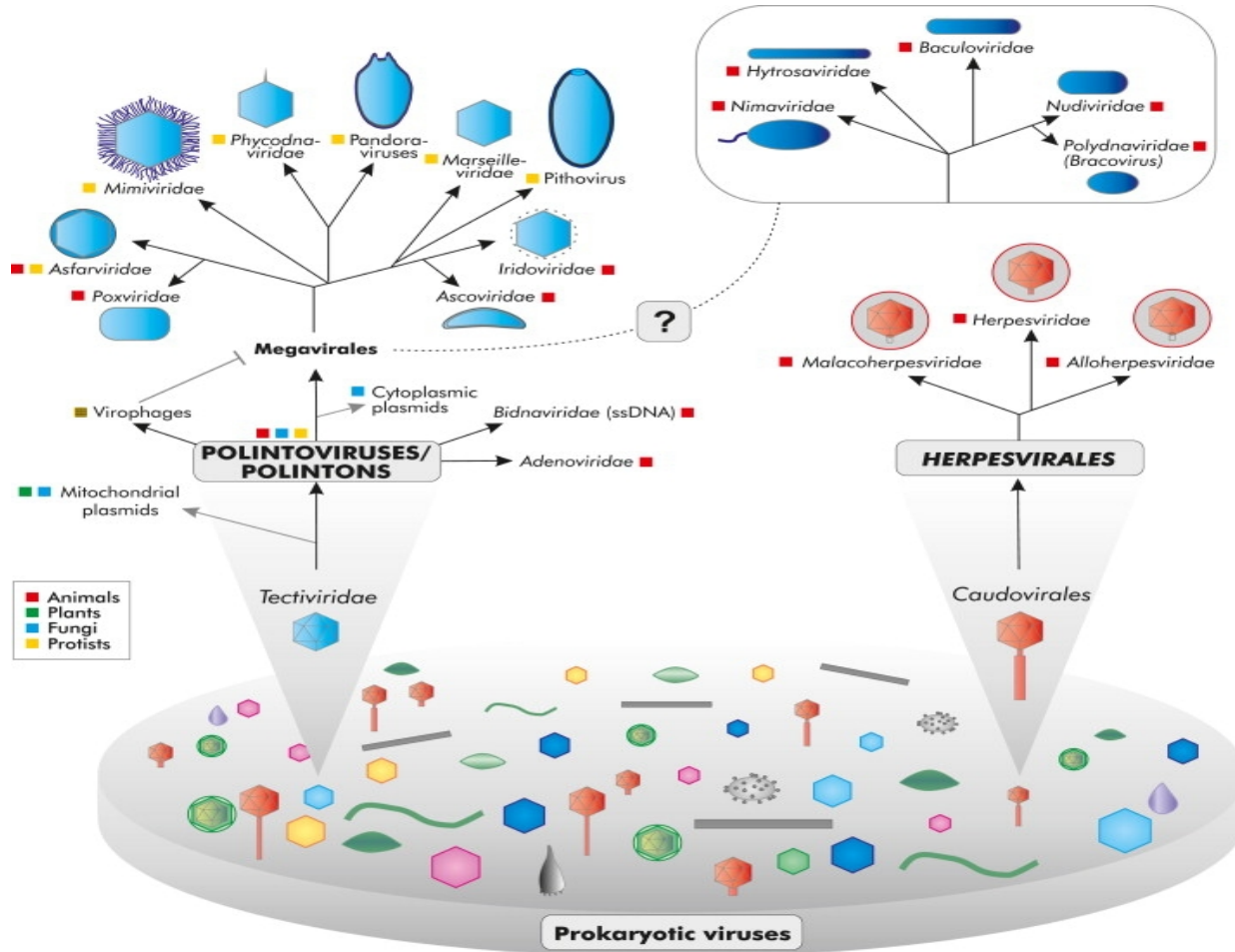

3 teorie vzniku virů:

- redukované buňky
- předchůdci buněk
- kousky genomu, které se osamostatnily

Vznik buněk

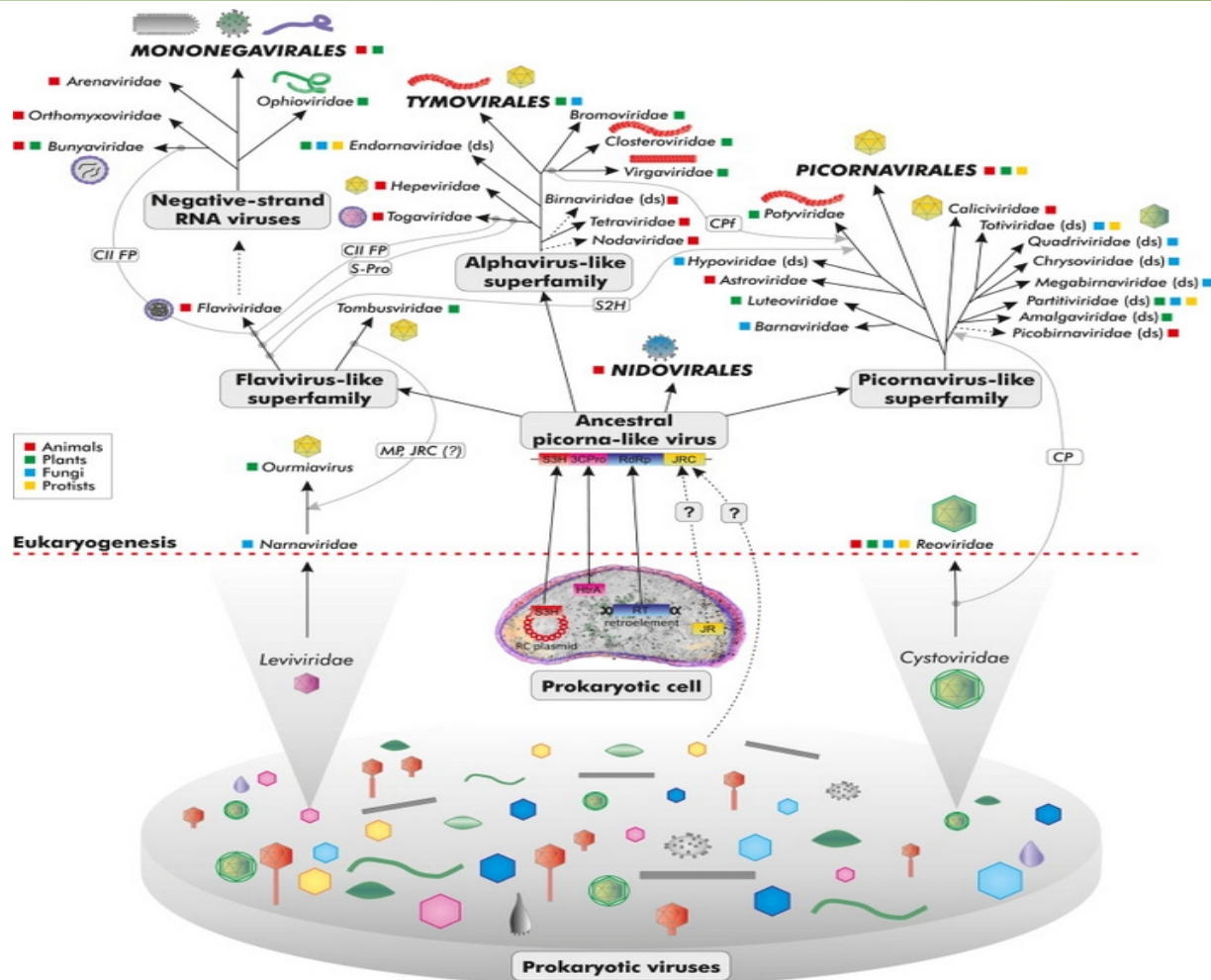
Jak viry vznikly?

Současné představy
o "evolučního stromu"
virů

Evoluce virů – dsDNA virů

Jak viry vznikly?

Současné představy o "evolučnímu stromu" virů

Evoluce virů – ssRNA virů

VI. Jaxe viry vyvíjejí

- **Motory virové evoluce**

- mutace, rekombinace, reassortment

- **Jak viry ovlivňují svět**

- jak vznikají nové viry
- zloději a pašeráci
- endogenní viry
- jak vznikly viry

+ trocha příkladů
(od všeho trochu)

